

EGZOTYCZNA OSA W KRAKOWIE

Od kilkunastu lat na terenie Europy obserwuje się pojawianie ciepłolubnych i egzotycznych gatunków os z rodziny grzebaczowatych Sphecidae. Czy ma to związek z ocieplaniem się klimatu, czy raczej z aklimatyzacją i rozszerzaniem arealu występowania tych gatunków, tego tak naprawdę nie wiemy. Grzebaczowate są liczną gatunkowo rodziną w rzędzie błonkoskrzydłych; owady te cechuje zdolność do budowy różnorodnych gniazd i opieki nad potomstwem. Są owadami termolubnymi, stąd też występują przeważnie w miejscach

Ryc. 1. Samica gliniarza naściennego *Sceliphron destillatorum* (Illig.). Fot. M. Kosibowicz

suchych i ciepłych. Spotykamy je w miastach, na polach i w lasach. Gniazda budują w glebach piaszczystych, wykorzystują także szczeliny skalne, puste łodygi roślin oraz chodniki owadzie w drewnie. Grzebacz są drapieżnikami: polują na szeroką gamę owadów i pajaków, którymi karmią swe larwy. W naszej krajowej faunie opisano około 200 gatunków tych błonkówek. Liczba gatunków wyraźnie wzrasta ku południowi. W zimnej Skandynawii liczba ta nie przekracza 100, natomiast już w na terenie Czech i Słowacji dochodzi do 260 gatunków. Stąd też ciekawym zjawiskiem jest poszerzenie zasięgu występowania przez typowo ciepłolubne azjatyckie gatunki grzebaczy i opanowywanie coraz większych obszarów naszego kraju. Przybyszami tymi są dwa gatunki grzebaczy: *Sceliphron destillatorum* zwany po polsku gliniarzem naściennym i docierający już do naszych granic jaskólec wscho-

dni *Sceliphron curvatum*. W 2002 r. pojawił się w Europie (w Czarnogórze) następny azjatycki egzotyczny gatunek *Sceliphron deforme*.

Rodzaj *Sceliphron* reprezentowany jest w całym świecie przez 35 gatunków, występujących głównie w rejonach tropikalnych; tylko 5 z nich spotyka się w Europie.

Gliniarz stwierdzany był w Polsce już w latach 60. ubiegłego wieku na jednym izolowanym stanowisku w Czesławicach koło Lublina. Dwadzieścia lat później wykazano go już liczniej

Ryc. 2. Gliniane gniazdo tworzone przez osy *Sceliphron destillatorum* (Illig.). Fot. M. Kosibowicz

w Bieszczadach, potem w Beskidzie Niskim. W ubiegłym roku dwa osobniki (samice) zaobserwowano w Krakowie na terenie ogrodu Instytutu Badawczego Leśnictwa. Gliniarz naścienny jest smukłą błonkówką o długości ciała od 18 do 29 mm. Ciało ma czarne, jedynie nogi i czułki są częściowo żółte. Głowa i tułów gęsto czarno owłosione.

Owad wywodzi się z zachodniej i południowo-zachodniej Azji, a zasięg jego występowania sięga po Kazachstan, Mongolię i Chiny. Znany jest również z Afryki i z rejonu śródziemnomorskiego. W Europie do niedawna spotykany był liczniej w cieplejszych południowych rejonach dochodzących do Moraw, Słowacji i Podola. Owad ten najczęściej obserwowany jest w pobliżu zabudowań ludzkich, gdzie wykorzystuje budynki gospodarcze (a niejednokrotnie i mieszkalne) do zakładania swych gniazd. Osobniki dorosłe często także od-

wiedzą kwiaty z rodziny baldaszkowatych.

Samica lepi gliniane gniazda składające się z pojedynczych, rurkowatych komórek larwalnych. Glinę zwilża wodą i ubity w gałkę budulec znosi, podtrzymując w locie przednimi odnóżami, na miejsce przeznaczenia. Po złożeniu jaja do komórki poszukuje pajaków, które paraliżuje jadem i znosi do gniazda. Łowi szereg gatunków pajaków, nie preferując żadnego rodzaju. W każdej komórce przebywa jedna larwa. Liczba złowionych pajaków

w każdej z tych komórek może dochodzić do 15, ale przeciętnie jest ich 4-6. Po wypełnieniu komórki larwalnej pajakami, zasklepia ją. Larwa odżywia się zgromadzonymi pajakami, a potem przepoczwarcza się i latem z gniazda wydostaje się na zewnątrz dorosły owad, odkrawając żuwaczkami gliniane wisko.

Miejsca stwierdzenia *Sceliphron destillatorium* (Ill.) w Polsce na przestrzeni lat:

Miejsce obserwacji	Rok obserwacji	Źródło informacji
Czesławice k. Lublina	ok. 1960	W. Puławski, Van der Vecht & Van Breugel
Bieszczady – Łubne, Wetlina, Ustrzyki Dolne, Ustrzyki Górne	1985	Soszyński & Soszyński - Polska Akademia Nauk; M. Holly – Bieszczadzki Park Narodowy
Beskid Niski - Szymbark, Ropa	1994 -1996	W. Celary - Polska Akademia Nauk
Głójscie	2001	M. Szczurek - Szkoła Podstawowa; oznaczony przez W. Celary
Końskie gm. Dydnia	2002-2003	Józef Nawrocki - Nadleśnictwo Brzozów
Teodorówka, Dukla, Zboiska	2003	Artur Zator - Nadleśnictwo Dukla
Ojcowski Park Narodowy	2007	B. Wiśniowski – Ojcowski Park Narodowy
Kraków - Łagiewniki	2008	M. Kosibowicz & S. Ambroży – Instytut Badawczy Leśnictwa - Kraków